

O zakonski zvezi in družini

Dr. Jože Potrč

Cilj boja za socializem je brezrazredna družba. To pomeni višjo stopnjo družbenega razvoja, odpravo slehernega zatiranja, neenakopravnosti in bede. V nadaljnjem razvoju bo brezrazredna družba tudi brezdržavna družba. Resnično tovarištvo in bratstvo med ljudmi in narodi bo uresničeno šele v socializmu. Socializem torej nikakor ne pomeni samo odstranitve slabih strani kapitalizma, marveč navezovanje novih, resnično humanih odnosov. Tako bodo tudi družina, zakonska zveza in ljubezen socialističnega človeka nekaj novega, lepšega in boljšega. Marx govori o višji obliki družine in razmerja med spoloma. Prav mi smo poklicani, da uresničimo te višje oblike. Nikakor se ne moremo zadovoljiti samo z izgradnjo gospodarstva, gospodarskih instrumentov in novih proizvodnih odnosov, marveč moramo tudi ostalim družbenim odnosom posvetiti vso pozornost. Čaka nas neposredna naloga, da pospešimo preobrazbo patriarhalne družine, podedovane od razredne družbe, v socialistično družino brezrazredne družbe.

Med najstarejše družbene odnose sodijo družinski odnosi. Družina je nedvomno eden najpomembnejših družbenih odnosov. Patriarhalna družina, ki je pravzaprav nastala skupaj z državo, nam je lahko v vsej svoji zgodovini zrcalo stopnje družbenega razvoja in zato tudi zrcalo države, tiste »tretje sile, ki je v vsej razredni zgodovini preprečevala odkrit boj med razredi in dopuščala samo razredni boj na gospodarskem področju, v tako imenovani zakoniti obliki.« V naši družbi, v kateri začenja ogromna večina delovnih ljudi upravljati družbeno lastnino, pa državi ni treba preprečevati uresničevanja temeljnih teženj in želja te večine. Ta večina ne more hoteti nič drugega, kakor svobodo, delo in zaslužek, t. j. socializem. Zato imajo organi socialistične državne oblasti čedalje manjšo potrebo, da bi se vmešavali v tako intimne odnose, kakor so družinski. Priče smo zgodovinskega procesa krepitve družbe na račun države. Celo demokratične buržoazne države za razliko od fašističnih s pravim ponosom opozarjajo na individualne pravice človeka ter na svobodo družine in njen vsestranski razvoj. Razvoj družine na višjo, namreč na socialistično stopnjo, pa spet zelo močno vpliva na razvoj celotne družbe oziroma — kar je isto — na odmiranje države in njenih organov prisiljevanja. Patriarhalno družino, izrecni proizvod razredne družbe in privatne lastnine, bi lahko nekako imenovali državo v malem, ker je v vsej razredni zgodovini za družino značilna oblast. Nosilec oblasti nad ženo in otroki je oče, ki je to oblast izvrševal od najbolj brutalnih in nečloveških oblik tja do formalne oblasti sodobnega rednika družine. Ko bo odmrlo sleherno vladanje človeka nad človekom, bo seveda neogibno odmrlo tudi vladanje moža v družini. V procesu nastajanja socialističnih, enakopravnih odnosov med ljudmi moramo torej logično razumeti neogibno odmiranje sleherne oblasti v družini in porajanje resnične vsestranske enakopravnosti, in tako naposled tudi enakopravnosti v najintimnejših odnosih zakonskega življenja in družine.

Vprašanje zakonske zveze in družine ni samo spolno, marveč predvsem socialno vprašanje. Vsako drugo postavljanje vprašanja pripelje neogibno v zagato. Vprašanje zakonske zveze in družine je konec koncev vprašanje

odnosa do žene, vprašanje njenih pravic. Vsem nam je zelo dobro znana strast, s katero je Lenin žigosal umazanost zakonske zveze z zaslužnjevanjem žene in svobodo za moža ter gnusno lažnivost spolne morale, in kako dosledno se je boril za enakopravnost žene. Važnosti ženskega vprašanja kot družbenega vprašanja nihče v zgodovini ni poudaril jasneje kakor Fourier, eden najgenialnejših utopistov, ki pravi:

»Na splošno lahko rečemo, da nastajajo družbeni napredek in spremembe obdobja v skladu z osvobajanjem žensk, socialni red pa pada zato, ker ženske izgubljajo svobodo«.

Nadalje pravi, da »ni vzroka, ki bi tako hitro potiskal naprej ali vlekel nazaj družbo, kakor je sprememba v usodi žensk«.

Povzema pa svoja gledišča takole:

»Kratko rečeno, razširitev ženskih pravic je temeljno načelo slehernega družbenega napredka.«

Nekaj je izven vsega dvoma, namreč, da lahko demokratičnost te ali one dežele in dozorevanje socialističnega odnosa zelo zanesljivo merimo s stopnjo ženskih pravic. En razlog več, da celo naša družba posveti vprašanju žene oziroma zakonske zveze in družine čimvečjo pozornost, če hoče mobilizirati vse sile in vse rezerve za čim hitrejši razvoj družbe in za lepšo bodočnost.

Z napredno zakonodajo so dobile naše ženske vse pravice. Toda spričo nerazvitosti gospodarskih sil dežele, spričo zaostale zavesti na tem področju imamo pred seboj še dolgo pot, preden bomo govorili o stvarni enakopravnosti ali o razviti socialistični družini. Če hočemo doseči ta cilj, moramo brez-pogojno ustvariti gmotno podlago, to se pravi ogromno družbeno bogastvo, torej povsem odstraniti našo zaostalost za celo vrsto kapitalističnih dežel. Med mnogimi gmotnimi pogoji moramo vsaj omeniti visoko stopnjo industrializacije, dobro ureditev stanovanjskega vprašanja, visoko stopnjo storilnosti, ki spet omogoča znatno skrajšanje delovnega časa. Razen tega je treba prispevati ogromne vzgojne napore ob pomoči novih znanstvenih dognanj. Tako visokega cilja, kakor je socializem, ni moč doseči brez velikih, zgodovinskih naporov. Prav zato si nikakor ne smemo prikrivati dejstva, da kratka povojna doba izrednih naporov za ohranitev miru ter za odstranitev gospodarske in vsakovrstne druge zaostalosti naše žene še ni mogla osvoboditi trojne preobremenjenosti s proizvodnim delom, gospodinjstvom in materinstvom. Ta družbeni položaj spremlja tisočletna usedlina v zavesti o moškem privilegiju, o neenakopravnosti in manjvrednosti ženske itd. Pot od razglasitve enakopravnosti spolov do njenega popolnega uresničenja je zelo dolga.

Preobrazba družine razredne dobe, t. j. patriarhalne družine v socialistično družino bodoče brezrazredne družbe, proces, ki se bo razvijal v rodovih, je edino razumljiv v luči znanstvenega socializma, po katerem so označeni azijski, antični, fevdalni in sodobni buržoazni načini proizvodnje kot napredne dobe ekonomske družbene formacije. Enako se je napredno razvijala tudi družina in se bo razvijala tudi v prihodnje. Doslej še nimamo izčrpnj-šega in znanstveno boljše prikazanega razvoja zakonske zveze in družine, kakor ga je prikazal Engels v knjigi: »Izvor družine itd.« Mojstrsko je orisana zakonitost naprednega razvoja družine in njenih oblik v zvezi z razvojem proizvodjalnih sil ter z nastankom in razvojem privatne lastnine nad proizvodjalnimi sredstvi. Zlasti važno in aktualno je poglavje o monogamni družini, ki vzbuja globoko vero v napredek človeških odnosov. Vsaj to poglavje bi

moral proučiti sleherni mladenič in mladenka. Razen mnogih konkretnih resnic o razvoju razredov, države in družine bo spoznal tudi strogo znanstveno metodo in bogastvo socialističnega gledanja na življenje in na svet.

Bistvo zakonske zveze in družine razrednih družb, t. j. **neenakopravnost** žene označuje Engels z besedami:

»Prvo razredno nasprotje, ki se pojavi v zgodovini, se ujema z razvojem antagonizma moža in žene v monogamiji, prvo razredno zatiranje pa z zatiranjem ženskega spola po moškem.«

To »razredno« zatiranje ženskega spola po moškem je nastalo že v prazgodovini, v dobi barbarstva. Engels ima povsem prav, ko pravi, da pomeni propad materinskega prava in zmaga očetovskega prava ali patriarhata ter suženjskega sistema svetovnozgodovinski poraz ženskega spola. Če to dejstvo dobro razumemo, tedaj nam bo šele jasno, kako globoke so korenine moškega privilegija in ženske neenakopravnosti. Socializem, ki se bori proti slehernemu zatiranju, se bori zato tudi za res popolno enakopravnost ženske. Ta boj pa je zelo zamotan. Sedanja faza tega boja, namreč vsa polovica 20. stoletja, je še zmeraj polna protislovij, mešanice novega in starega. V življenju nahajamo še mnogo zablod, celo socialnih in antisocialističnih teorij, da niti ne govorimo o razredni praksi, ki jo je posvetilo tri tisoč let monogamije samo za ženo. Ker je uspeh boja za socializem, t. j. za **resnično** socialistične **družbene** odnose ali za socialistično **moralo** odvisen od popolne jasnosti (predvsem pri mladini) o teh višjih oblikah zakonske zveze in odnosov med spoloma, moramo poglede ustanoviteljev znanstvenega socializma najširše popularizirati.

Boj bo težaven in dolgotrajen. Izbojujejo ga lahko samo milijoni sami, nikakor pa ne samo nekakšni državni in tudi družbeni organi, ker gre za notranjo preobrazbo slehernega človeka, za njegov razvoj na višjo stopnjo. Potrebno je, da se mladina za te lepe socialistične ideale navduši, da se jih oklene kot svojih in da išče vso srečo v novem življenju. Pri tem je treba obvladati sebe, vse nižje instinkte in jih spremeniti v višja čustva. Občutek popolne enakopravnosti, občutek gnusa pred slehernim izkoriščanjem, privilegijem itd. je treba šele privzgojiti.

Ko govorimo o enakopravnosti spolov, se moramo nedvoumno izraziti o tem, na kakšno enakopravnost mislimo. Za socializem je osnovna, toda ne edina enakopravnost gospodarska, ki druge šele omogoča. Boj za socializem pomeni boj za najpopolnejšo enakopravnost na vseh področjih družbenega življenja, ki ne trpi nobene izjeme. Če hočemo količkaj globlje razumeti nalogo, ki nam jo nalaga zgodovina, moramo spoznati vsa večja zgodovinska dejstva in jih presojeti v znanstveni luči, to se pravi, v njihovi logični zvezi. Višek neenakopravnosti za žensko je pomenil sužnolastniški sistem. Mož je živel v mnogoženstvu, ker je bil popoln lastnik vseh svojih suženj. Sužnjevi sploh niso smatrali za človeška bitja, marveč za govoreča orodja. Krščanstvo je razglasilo — v nasprotju s sužnolastniško ideologijo — vse ljudi brez razlike za enake — toda enake pred bogom, pred božjo sodbo. Čeprav je takšna enakopravnost samo utopična, moramo vedeti, da ni bila nobena utopija nikoli plod samo gole fantazije, marveč zmeraj odgovor na pereča vprašanja svoje dobe. Tako je tudi krščanstvo ena največjih utopij, ki je vplivala revolucionarno na zgodovinskega človeka. Engels je takole ocenil zgodnje krščanstvo:

»Kakor tudi sodobno delavsko gibanje, je bilo krščanstvo prvotno gibanje zatiranih: najprej se je pojavilo kot vera sužnjev in osvoboje- nih, revežev in brezpravnih, ki jih je Rim podjarmil in razkropil. Krščan- stvo in delavski socializem oznanjata, da se bliža osvoboditev izpod suženj- stva in bede: krščanstvo obeta to osvoboditev v življenju na onem svetu, v nebesih, socializem pa ga postavlja v življenje na tem svetu, v pre- obrazbo družbe.«

»Krščanstvo, kakor po zgodovinskih pogojih drugače nikakor tudi ni moglo biti, ni hotelo uresničiti socialne preobrazbe na tem svetu, mar- več na onem, v nebesih, v večnem življenju po smrti.«

Socializem krščanstva je bil seveda čisto utopičen, ker je res vseeno, ali se enakopravnost ljudi uresničuje v nebesih ali na kakem drugem kraju, ki ga ni. (Utopos.) Boj vseh utopistov za enakopravnost pomeni za nas samo fazo v boju za resnično socialistično enakopravnost. Sebe smatramo za nji- hove najbolj zakonite naslednike, ki bomo uresničili tisto, česar oni iz objek- tivnih razlogov niso mogli.

Vzlic razglasitvi enakosti vseh ljudi brez razlike spola in rase itd. je krščanstvo ohranilo predstavo o manjvrednosti ženske. Sv. Tomaž Akvinski je pisal, da je ženska hitro rastoč plevel, nepopoln človek, in da so ženske rojene, da bi večno živele pod jarmom svojega gospodarja, ki ga je narava določila za gospostvo. Na nekem cerkvenem zboru so resno razpravljali o tem, ali je treba žensko prištevati med živali, ki nimajo duše, in samo z enim glasom večine so priznali, da jo ima. Kakor vemo, islam ženski ne pripozna duše in odobrava mnogoženstvo. V tistih časih je eden izmed zgod- njih utopistov, Campanella (1568—1639), ki ga smatrajo za prvega borca za žensko enakopravnost (bil je sicer za skupnost žensk v postrežbi in v zakonski zvezi, zaradi komunizma), zahteval, naj imajo ženske enake pravice predvsem, da bi se »priučile vojaškim in drugim poslom«, torej da bi nosile orožje. Kako težaven je bil boj za pripoznanje tudi takšne enakosti, priča boj za mono- gamijo, da se je namreč krščanstvu šele čez 10 stoletij posrečilo prisiliti krščanske kralje, da so se odrekli mnogoženstvu, temu specifičnemu ostanku sužnolastniške dobe v odnosih med obema spoloma. Seveda je šlo samo za ukinitve zakonite oblike mnogoženstva, vtem ko so se prostitucija in druge podobne oblike izkoriščanja ženske še nadalje razcvetale. Cōde Napoléon je n. pr. prepovedal samo to, da mož pripelje tujo žensko v stanovanje, vtem ko je puščal moškemu vso ostalo svobodo.

Važno in zelo koristno je vedeti, da skušajo misleci in borci za socialni napredek odstraniti v fantaziji predvsem tiste negativne pojave, ki jih sma- trajo za najbolj boleče. Tako n. pr. sanja Tomas Mor (1478—1535) v času, ko so ovce jedle ljudi (ker so jih pregnali z zemlje) in ko, so jih množično obešali za najmanjšo krajo, o tem, kako zločincem v Utopiji poklanjajo življenje in jih celo kupujejo v drugih deželah, da bi jih uporabili za prisilna težja dela. Takrat si še ni mogel misliti niti možnosti, da bi odpravili razlike med ročnim in duševnim delom in celo ne industrijske revolucije. Še manj je mogel slutiti atomsko dobo in avtomatizacijo. Seveda je njegova ideja o potrebi po odpravi smrtne kazni prispevek k boju za napredek, pa tudi za socializem. Takšna družbena kritika, namreč boj za odstranitev negativnih pojavov, ki so v določenem času sicer nujen proizvod družbenega reda, vendar pa za najboljše mislece posebno boleči, ni značilen samo za utopiste,

marveč celo za znanstveni socializem. Tako pravi Rosa Luxemburg, da je celo odlika znanstvenega socializma, da se ne spušča v opisovanje podrobnosti bodoče socialistične družbe in da zna več povedati, česa (namreč negativnega, značilnega za kapitalizem) v socializmu ne bo.

Tako se moramo zavedati, da pomeni vsak odkritosrčni boj proti kateremu koli negativnemu družbenemu pojavu naših dni brezpogojno — seveda v okviru splošnega političnega boja za socializem — prispevek k družbenemu napredku in lepši bodočnosti. Čim bolj se približujemo (časovno ter z dozorevanjem objektivnih, materialnih in idejnih pogojev) socializmu, tem konkretnejši in realnejši so predlogi o odstranitvi negativnih pojavov. Zato so za nas aktualna mnenja nekaterih utopistov o vprašanju zakonske zveze in družine oz. o vprašanju odnosa med moškim in žensko. Njihova kritika je zelo dragocena, čeprav so samo sanjarili o brezrazredni družbi. Tako je znanstveni socializem prevzel vse najboljše, kar je ustvarila ne le nemška filozofija in angleška politična ekonomija, marveč tudi — francoski utopistični socializem.

Malo pred pojavom znanstvenega socializma, pravi francoski utopist E. Cabé v »Poti v Ikarijo«, o nekaterih negativnih pojavih med obema spoloma:

»V vsej Ikariji ni nobenega primera prešuštva ali zvodništva. Republika je storila vse, da sta prešuštvo in zvodništvo gmotno nemogoča, kajti kje bi lahko prešuštnik našel zavetišče razen v družinskem življenju? Ni več tistih sramotnih pravnih zaradi nepriznavanja očetovstva, ne za ločitev zakona zaradi grdega telesnega ravnjanja. Mož, ki bi pretepal svojo ženo, bi bil nestvor, ki bi ga žene kamnale. Novi jezik nima niti besede za telesni splav, detomor in zapuščanje novorojenčkov, tako so videti te grozote nemogoče. Ni več zahrbtnega dvorjenja, ni več razdiralne ljubosumnosti!«

O socialni krivici in dvojni morali pravi:

»Javno mnenje tu ne podpira krivične in krute nedoslednosti prejšnjih časov in drugih dežel, ki so se kazale in se še kažejo usmiljene nasproti zapeljivcu, neizprosne pa samo nasproti njegovi žrtvi. Nasprotno, nasproti glavnemu krivcu sta javno mnenje in zakon dvakratno neizprosnejša: zapeljati dekle z obljubljanjem zakona, potem pa poteptati svojo oblubo, prevarati jo in zapustiti, bi pomenilo zakriviti proti njej, njeni družini in Republikii izdajstvo, tatvino, uboj, mnogo gnusnejši zločin, kakor so bili nekoč vsi ti zločini tu in kakor so še drugod. Namesto da najde oboževalce svoje premetenosti, bi našel samo zaničevanje in obrekovanje.«

Pa primerjajmo samo tega utopista z našim pojmovanjem krivde v zvezi z zvodništvom:

V členu 185 naš kazenski zakonik predvideva do treh let zopora za zvodništvo ali, kakor bi rekel Cabé, za izdajstvo proti sami republikii.

O monogamiji pravi:

»V Ikariji so samo krepostna dekleta, trezni fantje ter zvesti in spoštovani zakonci, ki uživajo blaženstvo, o katerem nudi moj roman, po naravi, najzanosnejšo sliko, ko pokaže, da ikarski narod med vsemi narodi na svetu, starejšimi in sedanjimi, res najpopolneje uživa vse sladkosti, s katerimi je narava obdarovala ljubezen.«

Naš zakon o zakonski zvezi zahteva v čl. 5 od obeh zakoncev zvestobo. Pedagog Makarenko, najbolj priznana sovjetska avtoriteta, pa pravi o ljubezni in sreči ljubaynega življenja:

»Naše otroke moramo vzgajati tako, da bo njihov odnos do ljubezni tak, kakor do resnega in globokega čustva, da bodo svoje uživanje, svojo ljubezen in svojo srečo uresničevali v družini.«

Ko govori o vzgoji mladincev kot bodočega človeka, ki ljubi družinsko življenje, pravi Makarenko:

»Vsaka druga spolna vzgoja bo neogibno škodljiva in protidružbena.«

Tako torej naš zakon o zakonski zvezi (ki ukaže zvestobo) kakor tudi Makarenko odločno zahtevata spoštovanje podedovane družbene morale. Govoreč ne o socialistični, marveč kratko malo o družbeni morali, pravi Makarenko, da le-ta

»zahteva, da je spolno življenje človeka, vsakega moškega in vsake ženske, v stalnem harmoničnem odnosu do družine in do ljubezni. Družbena morala priznava za moralno in upravičeno samo takšno spolno življenje, ki sloni na medsebojni ljubezni in ki se izživlja v družini, t. j. v javni državljanski zvezi med moškim in žensko...«

Ni dvoma, da tako naš zakon o zakonski zvezi kakor Makarenko moralno obsojata konkubinacijo, izvenzakonsko spolno življenje ter neresni in lahkomi-selni odnos do zakonske zveze. In vendar nas ta čeprav jasna ocena zakonske zveze nikakor ne more zadovoljiti, ker ne vidimo tistega revolucionarnega napredka od razredne k socialistični morali in napredka od tradicionalne krščanske ali patriarhalne zakonske zveze k socialistični. Kadar gre za tako epohalni napredek, kakor je likvidacija razredne in upostavitve brezrazredne družbe, nas nikakor ne morejo zadovoljiti samo izrazi kakor: harmonični odnos, medsebojna ljubezen, celo skupnost enakopravnih ljudi z enakimi pravicami in dolžnostmi in enako odgovornostjo do otrok itd., s katerimi pri nas nekateri iščejo tisto novo, kar naj označuje socializem. Vse te lepe besede so seveda na svojem mestu in vsak meščanski moralist jih bo brez najmanjšega obotavljanja podpisal. Nas pa ne zadovoljujejo kratko malo zato, ker jim manjka zgodovinska konkretnost, ker jim manjkajo nekatere bistvene formulacije, ki sta jih dala Marx in Engels. Zgodovina nam nazorno kaže, kaj vse lahko pomeni enakopravnost, n. pr. enakopravnost vseh ljudi pred božjo sodbo (krščanstvo), pred meščanskim sodiščem (francoska revolucija), gospodarska in vojaška enakopravnost (Campanella ali vulgarizirana enakopravnost primitivnega socializma, ki dopušča za žensko najbolj naporno delo v rudniku, na ladji itd.) in naposled prava socialistična enakopravnost bodoče družbe, ki jo je tako jasno, konkretno in nedvoumno formuliral znanstveni socializem. V čem vidijo klasiki znanstvenega socializma preobrazbo patriarhalne ali buržoazne družine v socialistično in v višjo obliko zakonske zveze? Kakšni so konkretno ti »novi« odnosi, kakšen bo konkretno ta novi človek?

Engels pravi, da

»prostitucija izginja, da monogamija, namesto da bi propadla, postaja naposled stvarnost — tudi za moške.«

Namesto enostranske monogamije samo za žensko, pomeni torej socialistična zakonska zveza prvič v zgodovini človeške družbe resnično monogamijo, višjo obliko odnosov med moškim in žensko. Vtem ko je torej Engels formuliral enakopravnost v zakonu kot monogamijo, ki velja enako za moškega in za žensko, je K. Kautsky v svoji kritiki velikega socialista-utopista Mora omejil vprašanje enakopravnosti ženske in moškega v zakonski zvezi na vprašanje svobode. Po mnenju Kautskega je T. Mor storil napako, da ni dal

ženskam svobode moških, marveč da je, nasprotno, zahteval za o b a s p o l a enako nedolžnost pred zakonsko zvezo in e n a k o prepovedal zakonsko nezvestobo. O sedanji moralni oceni nedolžnosti in nezvestobe bomo govorili pozneje. Tu se nam nudi še ena oblika enakopravnosti, t. j. na višini omejitve (za žensko) ali svobode (za moškega). Kaj pa je svoboda moškega v zakonu? Za Lenina je to tista umazanost, ki navdaja najboljše ljudi z globokim gnusom. V vsej zgodovini, od svetovnozgodovinskega poraza ženskega spola do naših dni, je veljala povsod razredna morala quod licet Jovi, non licet bovi za dvojno moralo med moškim in žensko.

»Kar je za žensko zločin in kar sproži ostre zakonske in družbene posledice, to velja za moškega kot častno ali v najslabšem primeru kot majhen moralni madež, ki ga nosi z zadovoljstvom,« pravi Engels. Takšen privilegirani položaj moškega in diskriminacija za žensko je nedvomno ostanek razredne morale, ki je nezdržljiva s socialistično moralo. Zato nas ne more zadovoljiti nobena fraza o svobodi in enakopravnosti, zlasti ko je jasno, da takšna svoboda ne pomeni napredka. V čem je tedaj napredek? Monogamno zakonsko zvezo rešuje sedaj individualna spolna ljubezen, ki jo imenuje Engels največji moralni napredek. Ta ljubezen se razvija najbolj nemoteno tam, kjer ni privatne lastnine nad proizvodjalnimi sredstvi, zaradi katere je nastala monogamija in vladanje moškega. Lahkomiselno in do kraja neodgovorno bi bilo sleherno razglašanje svobode za cilj enakopravnosti v zakonski zvezi, ko vemo, da je treba premagati žalostno zgodovinsko dediščino pri nastajanju višjih oblik spolnih odnosov in družbenih odnosov na splošno. Če nočemo že vnaprej kapitulirati pred neogibnimi težavami in če se nočemo razočarati, se moramo zavedati, da miselnosti, ki se je oblikovala v tisočletjih, ne moremo spremeniti v enem rodu. Tega se mora zavedati predvsem moški! Ni dvoma, da prostitucija ponižuje značaj vseh moških na splošno, vsekakor pa demoralizira moške bolj kakor ženske, kajti med ženskami demoralizira samo tiste nesrečnice, ki so postale njene žrtve. Ni dvoma, da je mnogo bolj umazano in podlo ljubezen kupovati, kakor prodajati; ljubezen bolj ponižuje tisti, ki uživa privilegij, kakor njegova žrtev, torej izkoriščevalec, ne pa izkoriščanec.

Največja revolucija vseh časov, namreč skok v brezrazredno družbo (pri čemer lahko »skok« traja tudi sto let) pomeni tako veliko preobrazbo človeka, takšen razvoj in izpopolnitev človekovega značaja, takšen razcvet socialistične morale, in človek bodočnosti se bo tako razlikoval od človeka razredne dobe, da je treba naravnost poudariti, da tu ne gre za nobene iluzije, za nobene prazne sanje, marveč za strogo zakonitost družbenega razvoja. Najlepše želje utopističnega, pa tudi znanstvenega socializma se lahko uresničijo samo na tisti način, po katerem je človek premagal naravo in zakone družbe, ko je ob pomoči znanosti delal čudeže. V Jugoslaviji, kjer že nastajajo višji socialistični proizvodni odnosi, imamo vse pogoje, da tudi vse ostale družbene odnose dvignemo na višjo stopnjo, da začnemo boj za socialistične odnose povsod, v družini, v osebem življenju, med vsemi ljudmi, da bodo postali tovarišтво, bratstvo in vsi ti v zgodovini tako prazni pojmi, zares vsebinsko bogati in vsakdanji pojav. Zato moramo biti konkretni, bojeviti v vsakdanji praksi, polni vere, da je socialistična morala uresničljiva.

Nekateri doktrinarji hočejo celo v imenu Marxa in marksizma zanikati napredni razvoj človeške morale. Tako n. pr. je razširjeno mnenje, da je moški »po naravi« poligamen, ženska pa že »po naravi« monogamna, tako da bi bila

potemtakem prostitucija v kakršni koli obliki nujno večer, nespremenljiv pojav. Takšni ljudje v bistvu sovražijo socialistično moralo. Drugi spet trdijo, da z nacionalizacijo gospodarstva in gospodarsko enakopravnostjo ženske že izginja slehernaneenakopravnost in da je zavesten in odkrit boj za socialistično obojestransko monogamno zakonsko zvezo odveč. Vsi baje že živimo v socialistični zakonski zvezi, rešeni vseh ostankov meščanske morale ter vse tiste umazanosti in hinavščine dvojne morale, v kateri se je moški vzgajal celatisočletja. Nekateri doktrinarji bi radi zanikali uspehe delavskega razreda, ki jih je dosegel v svojem stoletnem boju. Ti doktrinarji nočejo videti velikanškega umskega in moralnega napredka delavcev na vsem svetu. Marx pa je že pred blizu sto leti govoril o

»izredno blagodejnih posledicah v fizičnem, moralnem in umskem oziru, ki jih je povzročil deseturni delovni dan.«

Zdaj je delavec na svetu dosegel že 40-urni delovni teden, visoko kulturo, upostavil večmilijonske organizacije in se povsod približal nalogi, da bo danes ali jutri upravljal ne le državo, marveč, da bo neposredno upravljal tudi gospodarstvo. Brž ko je ta smoter dosežen, nastanejo ogromne možnosti, da se razlije ustvarjalna pobuda človeštva kakor morje po zemeljski obli in preobrazi ves človeški rod.

Napredni razvoj človeštva, proizvodnje, znanosti, morale itd. je izven vsakega dvoma. Človek je čedalje bolj gospodar narave, čedalje bolj svoboden, ker se osvobaja zaostalosti, bede, izkoriščanja. Ko pa načenjamo vprašanje napredka družine, zakonske zveze, ljubezni, enakopravnosti, bi bilo povsem napačno, če bi videli kratko malo cilj samo v svobodi. Brez obširnega dokazovanja lahko rečemo, da pomeni slehernonekritično poudarjanje nekakšne svobode ljubezni (torej ne samo teorije kozarca vode) najgrši, asocialni lumpenproletarski vpliv v socializmu. Zaradi tega moramo izreči odločno socialistično besedo, da pripoznavamo napredek samo kot napredek socialistične morale, kot napredek človeškega dostojanstva. Vprašanje, na kateri ravni svobode, moške ali ženske, se bo uresničila enakopravnost spolov v socializmu, je za nas brezpredmetno. Za nas je tu drugi, res socialistični, dostojni in častni izhod, ki nam ga nudi že dosedanji razvoj kulture in morale. Nas mora zmeraj voditi ideja, ki jo je izrekel Lenin mladini in ki jo, mimogrede rečeno, pripoznavajo vsi pametni socialisti sveta, da lahko gradimo socialistično kulturo samo z najboljšim poznavanjem kulture in, dodajmo, etike, ki jo je ustvarilo človeštvo v vsem svojem razvoju. To pa pomeni, da so vsi utopisti dva tisoč let pripravljali (z družbeno kritiko) ideal znanstvenega socializma in socialističnega človeka. Naša naloga je, da sprejmemo vse najboljše, vse trajno vredno, in da gradimo to naprej. Razvoj dvojne morale, namreč, da je možno isto dejanje presoditi kot zločin, če gre za ženske, kot majhen moralni madež ali celo častno pa, če gre za moškega, je velik zgodovinski dokaz, da je ženska kot zgodovinsko izkoriščani spol na višji moralni ravni kakor moški. To, da povprečna ženska odklanja spolni odnos brez ljubezni, to je prav tisti veliki moralni napredek, o katerem govori Engels, moralna stopnja, ki je povprečnemu moškemu še tuja. Zlasti neumen je moški, ki se še hvali s svojim moralnim madežem in bordelsko miselnostjo. Res velja ženskar zdaj v vsaki poštenejši družbi za manjvrednega človeka, vendar pa je od tega še daleč do socialističnega pojmovanja enakopravnih odnosov med žensko in moškim, še daleč do resničnega človeškega dostojanstva. Po kriteriju »svobode« bi bil moški na

višji ravni, toda ta kriterij sploh ne drži. Noben pameten človek ne bo trdil, da je manj svoboden zato, ker ga zakon t. j. paragraf ovira v spolni ljubezni med bratom in sestro, pa čeprav je bilo to v Zevsovi dobi prosto. Nobeni ženski ne bo prišlo na misel, da bi trdila, da ni svobodna zato, ker ne more dovoliti približevanja moškemu, ki ga ne ljubi. Zato je znanstveno edino pravilno, da smatramo monogamna čustva za veliko moralno pridobitev, ki osvobajajo človeka živalske minulosti. Noben pošten človek, da sploh ne govorimo o socialistih, ki spoštujejo klasike marksizma, ne bo dvomil o znanstveni vrednosti Engelsove trditve, da bo resnična enakopravnost žene v socializmu »sodeč po celotnih dosedanjih izkušnjah v neprimerno večji meri vplivala v tem smislu, da bodo postali možje dejansko monogamni, kakor v tem smislu, da bodo postale žene poliandrične.«

Kdor tega boja za lepše odnose noče ali ne more videti in kdor se izogiblje konkretnemu odgovoru na vse oblike enakopravnosti in se samo skriva za fraze o »enakopravnih odnosih«, molče pa se klanja dvojni morali, je hlapec stare morale, in zavira s tem tudi splošen družbeni napredek.

V luči teh resnično znanstvenih, visoko etičnih in optimističnih pogledov na višjo obliko odnosov med spoloma nam v socializmu ne bo težko opredeliti našega stališča do predzakonskega in izvenzakonskega ljubavnega življenja, ne da bi zabredli v kakršno koli pretirano moraliziranje. Zaradi močnih lumpenproletarskih vplivov, ki po Marxovem zatrjevanju delujejo zlasti v revolucijah, ko stare norme izgubljajo v vrednosti, nove pa se še niso okrepile, nekateri žal prepogosto gledajo na nekatere pozitivne pridobitve minulosti s prezirom. Tako se je pritoževal Lenin, »da je hotel velik del mladine, celo tiste, ki je mnogo obetala«, revidirati meščanske nazore in moralo, pri tem pa ni sprejemal pod imenom »novega spolnega življenja« nič drugega kakor »običajen bordel«. Lenin je rekel, da je del mladine kratko malo ponorel, tako da se je, ko je omenjal takšno sramoto mladine Klari Zetkin, tako razburil, da je udaril po mizi in jel hoditi po sobi.

Mi tako hudih stvari nikoli nismo doživeli, vendar pa še zdaj nismo brez podobnih teženj. Če ne bomo in dokler ne bomo vse mladine seznanili z novim socialističnim gledanjem na svet in življenje, z novo socialistično moralo, bo sledila starim vzorom in često rajši celo slabim kakor dobrim. Ni naključje, da smo imeli pred vojno več prevodov »revizije« morale, nismo pa imeli Leninovih obsodb lažno revolucionarnih grdobij. Pri nas nastajajo negativni pojavi še zdaj, bolj v tem, da pozitivne moralne pridobitve našega ljudstva v minulosti podcenjujemo, kakor da propagiramo neokusne grdobije v imenu socializma.

Etičnih pridobitev naših staršev in prednikov, pojmov, kakor so monogamija, nedolžnost, deviška čast in sramežljivost žensk in tako dalje nikakor ne smemo kratko malo zavreči, zlasti ne njihove pozitivne vsebine, marveč vse tisto, kar je plemenito, razvijati še na višjo stopnjo. Tako tudi Engels na vprašanje, ali bo nastalo v prihodnosti širokosrčnejše javno mnenje glede deviške časti in ženske sramežljivosti in da li še bodo postopoma razvili svobodni spolni odnosi, absolutno ne odgovarja pozitivno, marveč opozarja na velik nov pojav individualne spolne ljubezni, ki ne pomeni nič drugega kakor poplemenjenje slepega spolnega nagona, to pa spet nič drugega, kakor socialno preobrazbo človeka, ki je v ogromni meri premagal svojo živalsko sebičnost. Porast etičnega, socialnega občutka pomeni obogatitev kriterija. Tako zdaj, pravi Engels, ne vprašujemo več s a m o t o, ali je spolni odnos zakonski ali izven-

zakonski ali, kakor bi rekel Makarenko, v harmoničnem odnosu nasproti družini ali protidružben, marveč zahtevamo razen tega še več. Vprašujemo se, ali izvira iz obojestranske ljubezni ali ne. Med preroki, ki so si upali govoriti, kaj bo mislila bodoča družba, je tudi A. Kolontajeva, ki je trdila, da bo v socialistični družbi vseeno, ali se bosta znašla dva iz ljubezni ali zaradi fizičnega dražljaja. Z gotovostjo smemo domnevati, da družba ne bo vtikala svojega nosu v intimne odnose ljudi, toda družbi še zdaj ni, še manj pa ji bo v prihodnje vseeno, ali so njeni člani na visoki stopnji kulture, morale, plemenitih čustev in medsebojnega spoštovanja, ali pa jih bodo družili in odbijali slepi nagoni, kakor vidimo to pri živalih. Ljubezen pomeni altruizem, bogastvo čustev; fizični dražljaj, ki ne vzbuja nobenih psihičnih občutkov, pa pomeni bedo, omejenost, topost. Kolontajeva je proslavljala kot nov tip dekle, ki je poznala samo ljubezen do matere in Lenina, »meščanskih predsodkov« pa se je otresla tako, da je služila fizičnim potrebam fantov brez sleherne ljubezni. Pri nas se je pojavljala samo prva leta težnja po preziranju preveč »osebnega«, »individualnega«, n. pr. obsojanje lirične poezije. Socialistična morala pa človeka ne obuboža, marveč nasprotno, ga obogati. Manj prepoveduje, več pa svetuje bogastvo pozitivnih norm vedenja in odnosov med ljudmi, ki slehernega človeka obogatevajo in osrečujejo.

Eno najglobljih spoznanj s področja odnosov med spoloma je prav spoznanje o vrednosti individualne spolne ljubezni, ki je ne le najboljša, marveč tudi najprijetnejša šola altruizma, to pa pomeni socialističnih čustev. Ta ljubezen je mnogo več kakor spolno poželenje, primitivni eros antike ali hollywoodski sex appeal. Ta ljubezen seveda telesno vključuje, je pa mnogo, mnogo več! Resnična ljubezen zajema in pretresa vso dušo, vso človekovo osebnost in se oblikuje po visoki stopnji intenzivnosti in po dolgem trajanju. Če je takšna ljubezen obojestranska, kar je do kraja možno samo, če so izločene vse gmotne in druge koristi, kadar sta torej zaljubljenca enakopravna, kakor je to možno v najvišji stopnji šele v razvoju socializma, kadar hočeta z vsem svojim bitjem pripadati drug drugemu in drug drugega čimbolj osrečiti, tedaj je to zares »raj na zemlji«, vsekakor višek sreče, kakor jo opeva poezija skozi stoletja. Življenje pa vendarle ni ljubavni roman ali vsaj ni samo roman. Vsekakor pa je napreden proces, ki človeka iz stoletja v stoletje gmotno, pa tudi razumsko in moralno čedalje bolj dviga. Lepo je, ko pravimo, kako ponosno zveni ime človek, hinavščina in pokvarjenost pa je, če ne bi hoteli videti napak sedanjega človeka. Vzlic vsem junaštvom, ki jih je storil povprečen človek, je zdaj še zelo potreben boj za povzdigo človeka na višjo moralno stopnjo, boj za socialistični značaj, za junaške lastnosti socialističnega človeka bodočnosti. Bilo bi neumno ne videti razlike med lepim ljubavnim romanom in stvarnostjo, v kateri izpričuje človek, t. j. naš povprečen človek, še strašen egoizem, ki pomeni smrt ali mrtev porod resnične ljubezni. Hinavščina, ki zanika ali ublažuje vse grdobije sedanje stvarnosti, kakor so kriminal, razsipanje tuje imovine, zloraba oblasti in položaja, karierizem in birokratizem in tako neskončno dalje pri nas in v vseh deželah 20. stoletja, je sovražnik napredka, ljubezni, humanizma in socializma.

Glede na specifični položaj naše dežele, da namreč v vsej širini upostavlja neposredno socialistično demokracijo, da se bori proti vsakršni krivici, mora naša mladina vedeti, da lahko v najkrajšem času razvije prekrasne lastnosti socialističnega človeka, nove resnično lepe socialistične odnose in da lahko

naposled ustvari poezijo življenja. Zato je treba temeljito spoznati ideale socialistične etike, kakor so jih formulirali najboljši umi utopističnega in znanstvenega socializma. Treba je izločiti iz naše stvarnosti vso zgodovinsko nesnago, neogibni produkt nižjih stopenj družbenega razvoja.

Ljubezen je treba spoštovati. Nikakor je ne smemo prostaško istovetiti z nekakšnimi telesnimi, fizičnimi potrebami, ki se dramijo. Ni dvoma, da je potrebno, da vsako dekle ve, kaj je menstruacija, vsak fant, kaj je polucija ali izliv semena, da je začelo dekle z menstruacijo dozorevati za oploditev, da postane mati, torej da je poučena o vsem procesu pubertete. Tisočkrat važnejše pa je, da je poučeno o dozorevanju za ljubezen, zakon in družino. Kako naj se pripravlja mladina na vse to, je bilo in je še mnogo zablod in neznanja.

Naš zakon o zakonski zvezi, kakor tudi mnogi drugi, zahteva kot najnižjo starost za sklenitev zakonske zveze 18 let. S tem je dovolj odločno, čeprav samo posredno rečeno, da zakonska zveza, zakonsko življenje in vse, kar je z njim pogojno vezano, ni za nezrele otroke.

Campanella je zahteval, naj »nobena ženska ne začne razmerja z moškim, dokler ne izpolni devetnajstega leta, niti ni moškemu dopuščeno, da plodi potomstvo pred enainvajsetim letom ali celo tudi pozneje ne, če je telesno šibak.« Tiste, ki se do 21. leta ali celo do 27. leta vzdržujejo spolnega občevanja, obsipajo s častmi in govore o njih na javnem zboru, takšna je bila moralna spodbuda v očeh utopistov 16. stoletja. Tomas Mor je toliko originalen, da zasluži, da ga citiramo:

»Dekleta se ne može pred osemnajstim, fantje pa se ne ženijo pred izpolnjenim 22. letom. Če kakega moškega ali žensko zasačijo v skrivnem občevanju pred sklenitvijo zakonske zveze, tedaj njega oziroma njo strogo kaznujejo in jima prepovedo zakonsko zvezo za vse življenje. Pa tudi očeta in mater tiste družine, v kateri se je pripetila takšna grdobija, smatrajo za osramočena, ker nista dovolj pazila na svoje otroke.«

Cabé pravi:

»Toda mlade Ikarijke, ki smatrajo zakonsko zvezo za raj ali za pekel svojega življenja, privolijo, da jim postane fant zakonski mož šele, ko ga temeljito spoznajo, in da bi se dobro spoznala, se obiskujeta najmanj šest mesecev, često pa od svojega detinstva in zelo dolgo, ker dekle ne sklene zakonske zveze pred osemnajstim, fant pa ne pred dvajsetim letom.«

Seveda ne moremo sprejeti kritike utopistov brez kritike. Odobravamo skrb za odgovornost roditeljev, odobravamo resen odnos do zakonske zveze, preventivne ukrepe, da se preprečijo razočaranja v zakonskem življenju, odklanjamo pa nesmiselne kazni, kakor je prepoved zakonske zveze. S temi citati želimo poudariti zahtevo izpred toliko sto let, naj mladina ne sklepa zakonskih zvez pred določeno zrelostjo, marveč šele okrog 18. ali 22. leta. Ta zahteva je zdaj uzakonjena v vseh deželah in dokončno je prepovedana zakonska zveza med otroki, ta zelo žalostni ostanek zaostale razredne družbe. Ker pa se ljubezen kot čustvo in spolni nagon kot želja po uživanju pojavi prej, je treba iz podedovanih družbenih norm izluščiti vse pozitivno in trajno ter osvetliti moralne vrednote znanstvenega socializma. Razen omenjenega člana zakona o zakonski zvezi in členov kazenskega zakona, ki kaznujejo vrsto asocialnih deliktov s področja razmerja med moškim in žensko, znanstveni socializem nima nekakšnih togih in mehaničnih predpisov o ljubezenskem življenju. Pač pa ima visoko etična načela, ki urejajo vse odnose med ljudmi, pa tudi med

spoloma prvokrat na enakopravni podlagi brez najmanjših izjem. Socialistična etika ne veže človeka z nekakšnimi nerazumljivimi in nesmiselnimi predpisi, marveč mu, nasprotno, nudi popolno svobodo odločanja, pa tudi odgovornosti po načelu, da ni pravice brez dolžnosti in nasprotno. V brezrazredni družbi se odpira človeku perspektiva popolne svobode brez slehernega siljenja, razen tistega, ki prihaja od znotraj in ki zato tudi ni siljenje. Človekovo dostojanstvo doseže še neslutene višine in pojma čast in ponos čedalje večje priznanje in ugled. Izgubiti čast, bo pomenilo izgubiti vse.

Vzgojiti mladega človeka v duhu socializma pomeni, vzgojiti ga v veri v neomejen moralni napredek, v njegovo sposobnost, da se preobrazi v junškega človeka bodočnosti, sposobnega razvijati vse svoje lepe lastnosti, predvsem pa socialni čut in ustrezno družbeno dejavnost. Zato ne le da ne moremo razbijati pridobitev, kakor sta čast in ponos dekleta, marveč bomo prav na njih gradili bodoče socialistične odnose. Pošteno dekle ne bo in ne more dovoliti, da bi ravnali z njim kot z objektom, kot sredstvom, ki ga vržemo proč, ko je doslužilo. Če je svet v vsej razredni dobi smatral lahkožive žene in dekleta za manjvredne, čeprav so bile bolj ali manj žrtve, ne bo prav socializem poteptal pridobitev človeškega dostojanstva, kakor sta ponos in gnus pred poniževanjem. Zato mlado dekle ne bo nikoli privolilo približevanja brez ljubezni in ne bo dovolilo intimnosti, zaradi katere bi se moralo jutri sramovati. V pornografskih knjigah nahajamo podcenjevanje sramu. Vedeti pa moramo, da je občutek sramu moralna sila, ki slehernega človeka ščiti pred sramotnimi dejanji. Neki pisatelj pravi, da si ženska nikoli ne more oprostiti, da se je vdala človeku, ki njene ljubezni ni bil vreden.

Najmanj, kar moramo povedati mladini, je, da je sleherni približevanje brez resnične ljubezni sumljivo in škodljivo. Iz tega se lahko razvija napačno, lažno in prelahko razmerje med obema spoloma. V najslabšem primeru lahko dobi ta odnos ciničen značaj, ki prinese obema hudo razočaranje. Razen zdravstvenih, mentalno higienskih in drugih razlogov so zelo tehtni prav ti moralni razlogi, ki vevajo roditeljem, da varujejo svoje ženske otroke pred sramoto zlorabe njihove nezrelosti, mladostno lahkomišelnostjo in neizkušenostjo, da ne bodo objekt in da ne bodo doživeli prevar. Za trdno so v naši družbi redkejši primeri, kakršnega navaja neki naš seksolog: Dijakinjo gimnazije je prevaral neki »prekanjen zapeljivec« in ko je prišlo na dan, da bo postala mati, so jo takoj izključili iz šole. Tragedija in krivica ni bila samo v tem, da so jo izključili iz šole, ker je postala nezakonska mati, marveč v tem, da povzroča takšna prevara najbolj grobo psihično poškodbo, bodočega otroka pa oropa očeta. Zato ni treba dokazovati, da bi bil socializem zadnji, ki ne bi nudil roditeljem vse moralne opore pri njihovih vzgojnih naporih. Mladini pa mora biti jasno, da zahtevata njena korist in sreča, da skuša resno razumeti ljubezen, zakonsko zvezo in družino, čeprav še ne more razumeti vse veličine teh odnosov. Varovati se mora zlasti lahkomišelnosti, hinavščine in cinizma, t. j. preziranja vseh moralnih vrednot. Res ni vse cinizem, kar je videti tako. Tako n. pr. lahko dobi naše mlado dekle pod slabim vplivom filma in pripovedovanja o bohemskem življenju nekaterih igralk vtis, da je prava malenkost, če tudi po večkrat izmenja zakonskega druga. Takšno mladostno lahkomišelnost moramo smatrati za neresnost in pomanjkanje življenjskih izkušenj, zdravilo proti temu je družinska vzgoja. Vsak mlad človek naj ve vsaj to, da cinizem škoduje vsej družbi, da pa se vendar najbolj maščuje tistemu, ki nesramno prezira moralne

norme vedenja in človeška čustva. Nihče ga nima rad, vsi ga prezirajo. Že od nekdanj so pošteni ljudje prezirali nesramne cinike. Fourier, eden najostrejših kritikov meščanske morale, je ostro obsojal laž, cinizem in neodgovornost v razmerju med moškim in žensko. Ta cinizem, to medsebojno varanje je povzročilo nemogoče, naravnost nesmiselno stanje. Tako omenja Fourier primer neke statistike, po kateri je tretjina očetov zapustila lastne otroke in se jim odrekla. Približno enako število žen jim je vrnilo to tako, da so prisegle, da pripadajo otroci, ki so jih imele z ljubčki, njihovim možem. V socializmu takšnih pojavov umazanosti in cinizma sploh ne bo moglo biti, ne samo zato, ker bi zadeli takšni pojavi na ostro obsodbo, marveč predvsem zato, ker bodo lepi primeri socialističnih odnosov med ljudmi privlačili mlado in staro. Že Fourier, ki še ni sanjaril o družbi brez države, pač pa je bil proti slehernemu siljenju kot sredstvu za zboljšanje človeške morale, je pričakoval vse od nalezljivega primera svojega utopističnega reda. Pozitivni, konstruktivni boj za enakopravnost vseh človeških bitij (ob ogromnem bogastvu in ob kratkem delovnem času) je popolno poročstvo, da bodo izginili vsi žalostni asocialni pojavi naših dni, tako tudi hinavščina in cinizem. Cinizem ali amoralnost zdaj ni več množični pojav, ki bi ga morali zatirati z nekakšnimi izrednimi ukrepi; ko pa bo socializem v prihodnosti po ukinitvi slehernega pavperizma, materialnega in moralnega, dajal svoje prve večje plodove in otipljive prednosti pred kapitalizmom, kdo bi bil tisti, ki se ne bi hotel vključiti v družbeno življenje in biti srečen? Ne, siliti človeka k sreči res ni potrebno, vsak človek ljubi lepo, zdravo in prijetno življenje, ljubezen in srečo.

Z družbenim razvojem bo čedalje bolj in hitreje zmagovala socialistična morala, odnosi enakopravnosti in bratstva med ljudmi, ker bodo materialna baza, atomska energija in druga industrijska revolucija omogočile skladnost med prakso in teorijo, soglasje med delom in besedo ter dokončno izkoreninile vire, t. j. družbene vzroke asocialnosti. Zdaj pa smo šele na pragu takšne dobe in zato v življenju še zdaleč ni vse lepo. Bilo pa bi docela napačno, če bi čakali na popolne materialne pogoje za socialistične odnose, namesto da se že zdaj borimo za socialistične ideale, ki jih bodo uresničili srečnejši rodovi za nami. Njihovi uspehi bodo plodovi tudi naših naporov.

Ni lepšega primera od ljubezni, da pokažemo, da socializem ne propagira askeze, da ne zahteva od človeka, naj se odpove življenjskim radostim, da socializem ni sestavljen iz samih prepovedi, da torej ne veže, marveč nasprotno, osvobaja najboljše, najlepše, kar je v človeku. Toda ljubezen ima faze, ima svoj razvoj v vsakem individualnem življenju. Ko govorimo o sodobni individualni spolni ljubezni, mislimo predvsem na psihofizične pojave zrelega človeka. Ena največjih napak seksologov je v tem, da ne vidijo v dozorevanju mladega človeka najlepših pojavov — namreč dozorevanja za ljubezen, te podlage sodobne zakonske zveze. Že pred puberteto se pojavi prva ljubezen, ki je značilna po tem, da vidi otrok svoj »ideal«, ki se zanj navdušuje, dokaj nerealistično. Šele z nadaljnjim razvojem se zdravi realizem v presojanju ljubljenega oziroma družice, brez katerega ni resnične ljubezni zrelega človeka. Važnost teh čustev, že tolikokrat opisanih v poeziji, je v tem, da se mlad človek dvigne nad ozki egoizem in da začne misliti in čutiti za drugega. To seve ni edini vir socialnih, altruističnih čustev, vsekakor pa zelo močan, ki zelo pozitivno vpliva na oblikovanje značaja. Delovanje je lahko tudi nega-

tivno, če nastanejo razočaranja in druga neugodna doživetja. Vsekakor pa je dober svetovalec mladincu prav v puberteti zelo koristen. Življenje namreč prinaša s seboj razočaranja tudi, če ni prevar; pogledjmo samo primer neizpolnjene ali »nesrečne« ljubezni! Prav takšna doživetja lahko močno zrevolucionirajo vso notranjost mladega človeka. Prešernove besede na veljajo samo za pesnika, marveč za vsakogar, da mora biti sposoben nositi v svojih prsih raj in pekel. Življenje bo zmeraj boj in bo zahtevalo močne, pogumne ljudi, ko že zdavnaj ne bo več vojn. Junaštvo vsakdanjega življenja ali družbena dejavnost je celo najpotrebnejša in bo čedalje bolj.

Če v luči teh pogledov, na ljubezen določamo norme za ljubavno in zakonsko življenje v socializmu, tedaj bomo v skladu z vsemi pridobitvami morale zahtevali, da mladina preživi ves čas dozorevanja brez telesnih intimnosti, ki lahko tudi v primeru, ko ni zlorabe, izkoriščanja in prevare, kršijo harmonijo in poezijo mlade ljubezni. V vprašanju prehoda na zrelo, polno ljubezen moramo nuditi mladim ljudem popolno svobodo in vso odgovornost za njihovo osebno srečo. Mi ne moremo zahtevati devištva, kakor n. pr. Tomas Mor, niti od obeh spolov, še manj pa seveda samo od dekleta ali celó deviško kožico do zakonske zveze, pač pa kličemo mladini z Leninom:

»K ljubezni spadata dva in tretji, novo življenje, lahko nastane. V takšnem stanju stvari leži družbena korist, dolžnost do skupnosti.«

Dolžnost do socialistične skupnosti torej nalaga mladini, da si nikakor ne dovoli zadnjih intimnosti, dokler se — seveda na lastno odgovornost — ne prepriča, da gre za takšno ljubezen, ki lahko postane danes ali jutri družbeno uzakonjena. Mladina, ki prezira kvantiteto v ljubezni in želi kvaliteto, t. j. resnična čustva, mladina, ki gre ponosno skozi življenje in povrhu še v socializem, ne bo nikoli podcenjevala družbenega mnenja in življenjsko silo bo črpala ne iz »emancipacije poltenosti« (Lenin), marveč iz izpolnjene resnične ljubezni. Mladina ne le da ničesar ne izgubi, marveč prav vse pridobi, ko ne zahteva tistega, kar sta narava in človeška družba prihranili za čas popolne telesne, duševne in moralne zrelosti. S pravico, tega ne moremo nehati ponavljati, pridejo namreč obvezno tudi dolžnosti!

Žal moramo ne le našo mladino, marveč tudi nekatere ugledne člane naše družbe opozoriti na nekatere hude vulgarizacije znanstvenega socializma.

V boju proti vsem družbenim krivicam je bila že zdavnaj razglašena zahteva proti diskriminaciji nezakonskega otroka in za popolno enakopravnost zakonskega in nezakonskega otroka. Tudi to enakopravnost lahko do kraja uresniči šele bodočnost, t. j. socializem s svojo družbeno skrbjo za vse otroke brez izjeme. Družbena skrb za otroke pa ne izključuje in ne nadomestuje roditeljske skrbi in ljubezni za otroke, marveč jo samo dopolnjuje in je celo njen pogoj. Otrokom so potrebni roditelji, in sicer oče in mati. Socializem zagotavlja otrokom takšne roditelje, ki jim bodo posvetili vso skrb in ljubezen in ki jih bodo vzgajali v socialističnem življenjskem in svetovnem nazoru. Iz tega pa logično sledi, da nam nikakor ni vseeno, ali imamo mnogo ali malo nezakonskih otrok. Gre namreč za to, da se zavedamo dolžnosti do otrok. To je pri tem najbolj bistveno. Zato se moramo boriti za to, da ne bo nobene matere, pa tudi ne nobenega očeta, ki ne bi dala za svojega otroka vsega, kar moreta. Če bomo tako — t. j. socialistično — gledali na vprašanje nezakonskega otroka, tedaj bomo to vprašanje najboljše uredili.

Isto načelno stališče nas mora voditi v vprašanju ločitve zakona. Ni dvoma, da je zahteva po ločljivosti zakona napredna. Družba nima pravice zahtevati, naj se nadaljuje zakonska zveza, ki je kot zakonska zveza mrtva. Samo takšno je treba pokopati. Tudi narava pokopava trupla. V boju za socialistično zakonsko zvezo pa se nikakor ne smemo zadovoljiti s tem, da kakor buržoazija dopuščamo ločitev zakona, namreč nasprotno, z vsemi sredstvi se moramo boriti za to, da bomo dosegli tako višjo obliko zakona, ki bo prinesla zakonom, še bolj pa otrokom, vso srečo. Angleški kulturni filozof Russel pravi, da so tisti roditelji, ki se ločijo iz drugih, ne pa iz zelo važnih razlogov, prekršili svojo roditeljsko dolžnost. Mar je možno, da bi bil odnos zavestnih socialistov do slabotnih otrok manj resen?

Isto načelno stališče imamo v vprašanju telesnega splava. Abortus pomeni zmeraj, brez izjeme, manjšo ali večjo zdravstveno škodo za žensko. Največkrat pozabljamo na psihično škodo. Žal lahko abortus zdaj še povzroči smrt ali sterilnost ženske ali »samo« nekatera kronična vnetja. Vsekakor pomeni neresen in neodgovoren odnos do nosečnosti in abortusa asocialnost, pri ženski pa razen tega še nepotrebne muke. V modernih sredstvih proti spočetju imamo sijajno orodje proti abortusu. Sodobna kontracepcija pa zahteva tudi določeno kulturno stopnjo ženske in dobre posvetovalnice, kjer nudijo zdravniki vsem potrebnim nasvet in pomoč. Razen tega moramo mladino opozoriti, da v vseh deželah priporočajo ta način boja proti abortusu, predvsem poročenim ženam. Znano je namreč dejstvo, da na vsem svetu sploh ni dežele, kjer bi bilo spolno življenje pred poroko izrecno »dovoljeno«. Nas pa vodijo še mnogi globlji razlogi. Mladino pod 18. letom, ki ji naš zakon izrecno prepoveduje zakonsko zvezo, je treba drugače zaščititi pred vsemi tegobami, pa tudi pred abortusom in nezaželeno nosečnostjo. Spoznanje pesnika o »zlati dobi mlade ljubezni«, o poeziji snubitve in medsebojnega spoznavanja obeh spolov, mora mladini tako napolniti dušo, da bo lahko pravilno uživala mladost in se pripravljala na zakonsko zvezo.

Slab, neresen odnos do vseh omenjenih problemov seveda ni zmeraj znak pokvarjenosti, vendar pa smo dolžni opozoriti na to, da lahko lahkomiselnost zmeraj privede do zelo asocialnih dejanj. To nam dokazuje vsakdanje življenje. Življenje ne bo nikoli, tudi ne v socializmu, dopuščalo mehkužnosti, lenobe, pasivnosti, marveč prav nasprotno, čedalje več aktivnosti, borbenosti in heroizma dnevnega življenja. Tovariš Tito je rekel leta 1952 študentom:

»Človek je bitje, ki ima najrazličnejše slabosti. Človek se mora večno boriti s seboj, imeti pred seboj svojo vest, ker je to edini način oblikovanja samega sebe. Nihče ne more dati od zunaj vsega, marveč se mora človek sam v svoji vesti in duši boriti proti svojim slabostim. Temu vprašanju moramo v naši Partiji posvetiti malo več pozornosti.«

Tisto, proti čemur se človek večno bori, je egoizem, pa naj bo osebni, družinski, poklicni, cehovski in celo nacionalni, tisto, za kar se človek bori, pa je izgradnja vsestransko razvite osebnosti, lik socialističnega človeka bodočnosti, ki bo dal pojmom bratstvo in tovarištvo med vsemi ljudmi sveta polno in bogato vsebino. Ta visoka stopnja socialističnega razvoja zahteva še ogromno naporov, žrtev in boja ter ciljev, ki jih zavestno postavljamo nad vse dosedanje cilje. Poglejmo samo patriotizem. To je nedvomno čut zelo visoke vrednosti, to je celo star čut, ki ga je uzakonila že buržoazija. Nas čut patriotizma ne more zadovoljiti, če ne izključuje sleherne oblike nacionalizma, če ne

izključuje sleherne sledi nezaupanja do drugih narodov, sleherne sledi blokovskih teženj, če zavestno ne oznanja zmerom in povsod boja za bratstvo med vsemi narodi. Nad sleherni patriotizem se dviga čut socialističnega internacionalizma.

Enako se ne moremo zadovoljiti s krepitvijo sedanje družine, marveč mora biti naš ideal upostavitve višjih odnosov med vsemi ljudmi, tako tudi med obema spoloma.

Osnovno

Medicinska sestra in otroka in mora poleg lezni otrok. To trdimo, v znanje in prizadevn naših otrok. Le-tem j zdravniku ali pravočas

Zaradi tega se na krog medicinskih sestel z osnovno pogosto srečujemo zlasti na njihovem terenu dela.

Da lahko ugotovimo, da je otrok bolan, potem moramo vedeti, kakšen je, kadar je povsem zdrav. Iz razlike med opazovanji, ki so nas privedla do prepričanja, da je otrok zdrav, in med opazovanji, ki dajo misliti, da je otrok bolan, cenimo torej, koliko je otrok bolan: ali je samo »malo«, »srednje hudo«, »jako hudo« ali »smrtno« bolan, kakor se v takih primerih izražamo.

Vendar pa izid otrokove bolezn ni v kakem stalnem sorazmerju s stopnjo in potekom njegove bolezn: otroci namreč, ki so samo »laže« bolni, v začetku prav tako lahko umrjejo, kakor lahko ozdravijo »smrtno« bolni otroci. Potek bolezn in nje izvid je odvisen predvsem od otrokove odpornosti v borbi z boleznijo, nadalje od bistva in prirode bolezn same, zlasti pa od pričetka in načina ozdravljenja, ki sledi pravilni zdravniški razpoznavi. Razumljivo je, da je za potek bolezn in otrokovo usodo važna tudi otrokova vzrast, njegova prehranitev, življenjsko okolje, pa tudi zdravje ali bolehnost, ki jo je dobil po prirodi svojih staršev kot biološko doto. »Zdravljenje« bolezn same pa je zelo širok pojem, ki vključuje poleg nege in zdravil ter raznih zdravniških posegov in storitev tudi namestitvev bolnega otroka v nekem določenem okolju, ki je drugačno, kot ga potrebuje zdrav otrok. Torej je tako v zdravju kakor v bolezn važno otrokovo okolje. Tako »okolje« obsega vse od vremenskih razmer do postelje malega bolnika, od načina, kako mu strežemo in kako ga v bolezn hranimo, pa do njegovega duševnega počutja, tako v zavodu kakor v domači negi.

Bolezen se tudi pri otroku lahko konča z »ozdravljenjem«, z »zboljšanjem« ali s »smrtjo«. Kadar otrok po bolezn povsem ozdravi, takrat po njej raste in se razvija ter uspeva, kakor je rasel in se razvijal, preden je zbolel.

Bolezen lahko rast in razvoj otroka zaustavi za daljši ali krajši čas, manj hude bolezn pa otrokove rasti po navadi ne prizadenejo. Kadar se otrokova

ja otroka

tega opazovanja bolnega »diagnoze in znake bo- ga terena, ker zaupamo er nam je do blagodati rilno napotimo bodisi k

istu seznanimo čim širši ki jih pri otrocih tako